

kulturnem stanju pred Normani. Omenjeno protislovje pride do popolnega izraza v zaključnem, VI. poglavju (Nastop Varjagov), kjer podaja avtor glavne zaključke lastnega raziskovanja o kulturni vlogi Rjurikovcev s pripombo, da ga bo končno veljavno utemeljil v drugem, za tisk pripravljenem delu „Knjaz i Zemlja v drevnej Rusi“.

Arheologija je ojačila v zadnjem času teorijo o skandinavskem (švedskem) pokolenju Varjagov s podatki o njih kolonijah, ki so nastale že pred prihodom Slovanov ob veliki vodni cesti, ki je vezala preko Volge Baltiško morje s Kaspiškim ter bila pomembnejša in starejša od one Dnjeprske, ki je začrtala Nestorjevo obzorje. Arabski viri govorijo o razbojniško trgovski skandinavski državi ruskega Hakana ob Volgi. Lahko sklepamo o poznejšem poslovanjenju njenega prebivalstva. Novgorod kot izhodišče pri prodiranju proti jugu je najprej postal sedež normanskih knezov. Početki ruske države izgubijo nekdo. pravljičnost. Prvi Rjurikovci so se počutili med Slovani kot tujci in prej mislili na lastne vojščake pa razbojniške pohode kakor na potrebe dežele in domačega prebivalstva. Sele za življenja Vladimirja Sv. je prišlo do sporazuma poslovanjene dinastije s slovansko državnopravno tradicijo iz prednormanske dobe. Morebiti ne bi kazalo izvajati dvorezne poteze epskega Vladimirja zdaj iz same hvaležnosti slovanskega prebivalstva, zdaj zopet iz same maščevalnosti razočaranih Varjagov. Saj je to jako zamotana pravljična postava s svetopisemskimi (Salomon) in vzhodnimi potezami. A vsekakor niso nanovo ustvarili

Rjurikovci Ruske države iz dosejanega kaosa, čeprav se je tako zdelo Nestorju. Zato je nedvomno pogrešno sklepati o nazadovanju Kijevske Rusije pod nordijskimi „barbarskimi“ osvojevalci, češ da so motili južne carigradske kristjanske in sploh kulturne vplive ter poživljali odpor propadajočega poganstva. Razkopavanja dokazujejo, da niso stali Slovani na višji kulturni stopnji kakor Varjagi. Nikoli si ne bi bili Rjurikovci tako hitro in lahko podvrgli Rusije, če bi res obstajala ona izvirna slovanska državna zavest, ki jo hoče pričarati avtor. Kljub njegovim dokazom bo slej ko prej lažje misliti, da niso obstajale med tuzemci in osvojevalci nobene posebno globoke kulturne razlike. Nasprotno so razširile normanske dinastične vezi mednarodni razgled kijevskih knezov in so prinašali njih carigradski pohodi bizantinske kulturne vplive celo kljub ugovorom ruskih mest. Saj so bila slednja v odsotnosti knezove vojske posebno izpostavljena stepnim napadom.

Avtor je zbral obilo zanimivega gradiva in v splošnem pravilno določil smernice, ki jih bo moralo ubrati poznejše raziskovanje. Večja previdnost bi mu prihranila dosti očitkov, ki jih zdaj mora storiti kritika.

Dr. N. Preobraženski.

KOČEVSKI ZBORNİK.

Razprave o Kočevski in njenih ljudeh. Izdala Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, 1939.

V svrhu spoznavanja tega oddaljenega kote naše domovine, pa tudi v narodno obrambne namene je izdala Družba sv. Cirila in Metoda Kočevski zbornik z na-

menom, da v njem s „podrobnim popisom pridobi najnovejši pregled splošnega stanja na jezikovno mešanem ozemlju“ ter da prikaže v pravi luči vse one trditve nemških piscev, ki prinašajo v resnejših razpravah napačne zaključke, noče pa polemizirati s pisuni, ki jim „že na prvi pogled vidiš, kam merijo s svojo propagando“.

Obširna knjiga obravnava v posameznih poglavjih podrobnosti, ki so važne za spoznanje značaja tega prebivalstva, bodisi z zgodovinskega, etnografskega ali jezikovnega stališča. Razdeljenost snovi posameznim avtorjem, strokovnjakom na svojem polju nam garantira za znanstveno objektivno vrednost ugotovitev in spoznanj.

Vendar moremo ugotoviti preobširnost nekaterih obdelanih poglavij na škodo drugim ravno tako važnim vprašanjem, ki so tu obdelana na preozko omejenem prostoru ali pa sploh ne navzročim. Nihče n. pr. ne more tajiti, da narodna pesem in melodija ter nje primerjave s tujimi ne morejo prispevati k dokazom etnografske pripadnosti kakemu narodu oz. plemenu, toda ni pa narodna pesem edino zveličavni argument, marveč spadajo k narodopisnim posebnostim tudi še druge veje etnografije, katere morejo prispevati mogoče še več verjetnosti k dokazovanju. Tako se nam ne zdi prav, da so gotove stroke popolnoma opuščene, nič ne najdemo o narodni umetnosti, slikarstvu, ornamentiki, kiparstvu in tudi stavbarstvu. Skromne pripombe o tipu kočevske hiše in kratek prispevek o narodnih nošah je vse kar imamo v knjigi navedenega o folklori, dočim je članek o

ljudski pesmi pač preobširen in s tem vprašanje narodne pripadnosti Kočevarjev le enostransko osvetljeno. Ravno tako ne najdemo ničesar o antropoloških podatkih Kočevarjev, kar bi gotovo mnogo doprineslo k vprašanju mešanja prebivalcev, podatke Hauffenove moremo smatrati več ali manj za impresije in s tem le za verjetne ne pa za znanstveno dokazane. Končno nimamo v vsem Zborniku nikakega opisa umetnostnih spomenikov na Kočevskem in tako umetnostna zgodovina v knjigi ni zastopana, ki bi tudi mnogo pripomogla k osvetlitvi kočevskega vprašanja.

Pri pregledovanju in opisu materiala moremo ugotoviti par sličnih rezultatov, do katerih so, neodvisno drug od drugega prišli posamezni avtorji. Predvsem moremo opaziti, da je večina avtorjev dognala, da so prvotni prebivalci tega ozemlja Slovenci, med katere so se šele pozneje vselili Nemci. To spoznanje je važno za poznejšo presojanje izposojevanja in prevzemanja narodopisnih karakteristik, ki igrajo pri ugotavljanju narodne pripadnosti veliko vlogo.

Druga še važnejša ugotovitev pa je dognanje o posebnem položaju Kočevarjev, ki govore sicer svoj, ne naš jezik, ki pa po vsem ostalem ne samo, da ne spominjajo več v ničemer na kraj odkoder so prišli, marveč še celo trdijo poznavalci o njih, da so „v nemščino prevedena slovanska knjiga“ in „kdor hoče Kranjce in Hrvate etnografsko študirati, ne sme prezreti Kočevcev (Korytko)“. Igrajo torej za našo etnografijo važno vlogo. S tem pa jih narodnostno ne moremo prav opredeliti.

in dobe svoj poseben položaj, katerega ne moremo drugače označiti, kakor z besedo in pojmom Kočevarji. Pri tem se nam nehotе vsiljuje primera, ko skušajo tuji znanstveniki in kvasiznanstveniki ustvariti nekaj podobnega iz naše narodne manjšine na Koroškem posebno etnografsko skupino Vindišarjev. Vsekakor pa smo bolj upravičeni govoriti o Kočevarjih, kajti tu imamo res etnografski konglomerat, dočim je umetno ustvarjanje Vindišarjev le politična poteza za lažje raznorodovanje in znanstveno popolnoma neutemeljeno. Če namreč trdimo, da je narod „zgodovinsko nastala, stalna skupnost jezika, gospodarske povezanosti, ozemlja in duševnega ustroja, ki se izraža v posebnosti kulture“, potem moremo ugotoviti pri Korošcih pač to skupnost v vseh znakih naroda, posebno v stalni zgodovinski povezanosti usode slovenskih dežel, v skupnosti jezika in prav posebno v kulturnih posebnostih, ki se izražajo ravno v etnografskih skupnostih, različnih od nemških. Dočim pri Kočevarjih tega ne moremo trditi, čeprav je jezik ena najvažnejših označb pojma naroda, morajo vendar biti navzoči še ostali znaki, katerih pa tu ne moremo ugotoviti. Zgodovinsko in gospodarsko so bili stalno povezani z našo zgodovino in njihov kulturni ustroj, narodopisne posebnosti in značilnosti odgovarjajo popolnoma nam. S tem pa da kažejo povezanost z Nemci samo še v jezikovnem oziru, jih nikakor ne moremo smatrati več za Nemce, marveč uživajo poseben položaj na sredi neke med obema narodoma iz katerega so izšli in med katerim so živeli. Ta ustvaritev posebnega

položaja Kočevarjev ni umetno napravljen pojav, temveč brez vsakih tendenc le posledica razvoja, dočim je pri Korošcih drugačen položaj in moramo umetno ustvarjanje Vindišarjev kot znanstveno neutemeljeno odklanjati.

S tem je „Kočevski zbornik“ gotovo izvršil svojo nalogo, kajti pokazal in dokazal je na popolnoma nedvoumen način, z objektivno uporabo znanstva, poseben položaj Kočevarjev in njih odvisnost od Slovencev.

Če pregledamo na kratko vsebino Zbornika, imamo v začetku dva obširna in temeljita članka Iv. Simoniča o Geografskem pregledu in o zgodovini kočevskega ozemlja. Prvi članek obravnava geološko-morfološki opis ozemlja z vsemi pojavi flore in favne ter nakratko opise tipov naselij in bivališč. V članku je vse le sumarično podano, ker gotovo mu ni bil namen pečati se podrobno s posameznimi vprašanji, katerih nekatera bi morala biti deležna podrobnejših študij, posebno tipi stavb ter njih ozir na sosede, vplive in izvore. V zgodovinski razpravi je zgoščeno podal razvoj ozemlja od prvega pojava v virih do najnovejše dobe. Pri tem našteva vse važnejše vire za študij kočevske zgodovine ter se posebno mudi pri upravni razdelitvi ozemlja.

Gotovo najzanimivejši, vse probleme Kočevarjev obsegajoči pa je drugi članek dr. J. Rusa: „Jedro kočevskega vprašanja“. V njem obravnava prvotno naselitev Slovencev, doselitev Nemcev, domačo obrt, mešanje prebivalstva, krošnjarstvo, izselitev Nemcev, ponemčevanje Slovencev in končno sedanji položaj v naši državi, pri

čemer s številkami in statistikami opremljeno gradivo ponazorujejo trditve, med katerimi moremo opaziti najznačilnejše o nazadovanju Nemšva in o mrtvih kmetijah, v katerih pravzaprav vidi jedro tega vprašanja, ki potrebuje rešitve. V drugem poglavju se peča s pojavi, ki se posredno tičejo tega vprašanja, podnebje, posestne razmere in gospodarsko stanje so obravnavami problemi, vsi ponazorjeni in potrjeni s podatki. V tretjem odstavku pa skuša najti rešitev vprašanja s predlogi, do katerih je prišel potom proučavanja razmer, potom opazovanja, kako se že vprašanje samo rešuje z naseljevanjem Slovencev, katerim pa je treba dati — zemljo.

V osmih kočevskih ljudskih pesmih išče Fr. Marolt „slovenske prvine“ in s primerjavo z drugimi sorodnimi pesmimi prihaja do presenetljivih zaključkov. Njegov z opazkami zelo razčlenjen članek je brezdvomno bogat doprinos k razlaganju naše narodne pesmi in k medsebojni primerjavi, toda za tak Zbornik mnogo preobširen in mu da je pečat enostranosti, posebno če pomislimo na ravno tako važne izpuščene probleme.

Za dokazovanje posebnega položaja Kočevjarjev je tehtna razprava I. Koštišala „o Kočevcih in kočevščini“, kjer ugotavlja, da jim je edino dialekt pomešan deloma z našimi izrazi ostal poleg značaja iz prvotne domovine.

S. Šantel piše o izvoru Kočevske narodne noše in jo primerja s poljansko v Beli Krajini (žensko bi moral primerjati še s semiško) ter ugotovi, da imajo svojega prvotnega Kočevci zelo malo oz. nič, nasprotno spozna, „da so bivša kočevska narodna oblačila bolj

slovanska kakor so n.pr. naše noše na Gorenjskem“, kakor je to napisal še dr. M. Zupanič v „Jutru“ 1937. leta.

Dr. Janko Lokar primerja nadalje Kočevjarje in Belo Krajino in pravi, da se vrši prilikovanje na škodo Kočevjarjev, v Belo Krajino pa sploh niso mogli prodreti, čeprav so se posluževali „podnравstvenih sredstev“.

Važen in koristen faktor za slovenski živelj je Kočevska gimnazija, o kateri piše prof. J. Kumer. Iz nemške trdnjave se je spremenila v slovensko in radi tega svojega poslanstva bi morala biti deležna vse podpore ne pa ukinitve.

O stanju ljudske šole na Kočevskem poroča O. F. in navaja podatke iz katerih je razvidno, da imajo Nemci mnogo več ugodnosti, kakor so jo imeli prej Slovenci. Zanimivo bi bilo primerjati podatke s podatki o stanju našega šolstva na Koroškem.

Na kraju prinaša seznam obširne literature o Kočevju Iv. Simonič, kjer moremo opaziti, da je prezrl nekatere važne sestavke A. Hauffena in W. Tschinkela, ki se nahajajo v „Zeitschrift für österr. Volkskunde“.

Na koncu Zbornika se nahajajo fotografije kočevskih krajev in nekatere karte.

Zbornik predstavlja važen doprinos k stanju in vprašanju slovenstva na Kočevskem, njegovi članki prinašajo mnoga nova spoznanja ter je na ta način svoje poslanstvo, spoznati nas s temi vprašanji, izpolnil. K strokovni ocenitvi posameznih člankov pa se še povrnemo.

F. K. Kos